

О. С. Ховпун,
кандидат юридичних наук, доцент

Г. В. Муляр,
кандидат історичних наук, доцент

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ У ПОЗОВАХ ЩОДО ЗАХИСТУ ЛІКАРСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Академія праці, соціальних відносин і туризму
вул. Кільцева дорога, 3-А, 03187, Київ, Україна
E-mail: info@socosvita.kiev.ua

Мета: у науковій статті досліджено можливість юридичного права особи захистити свої інтереси шляхом подання цивільного позову до суду з метою захисту лікарської таємниці. Особлива увага приділяється використанню електронних доказів у позовах щодо захисту лікарської таємниці та розкривається роль використання електронних доказів як засобів доказування предмета спору щодо відновлення порушеного права у сфері лікарської таємниці. **Методи дослідження:** у науковій статті використані загально-наукові та спеціальні методи дослідження. **Результати:** розглянуто поняття «електронних доказів» як новели цивільно-процесуального законодавства та визначено їх використання у цивільних позовах щодо відновлення порушеного права на лікарську таємницю. **Обговорення:** пошук шляхів вдосконалення механізму використання електронних доказів у позовах щодо захисту лікарської таємниці.

Ключові слова: докази; електронні докази; цивільний позов; лікарська таємниця; суд.

Постановка проблеми та її актуальність.

Змінами до цивільно-процесуального законодавства були закріплені новели щодо звернення до суду з позовом та надання електронних доказів на його підтвердження. Звернення до суду з метою захисту прав та свобод людини є державним інструментом, дотримання якого гарантується нормами національного законодавства. Таке звернення є засобом захисту, тому потребує належного правового регулювання з боку держави. У зв'язку із постійними змінами інформаційного середовища, вдосконалення інформаційних технологій виникає питання закріплення доказів, отриманих в інформаційному просторі. Саме таким різновидом доказів є електронні докази, що становлять інформацію в електронній (цифровій) формі, та містять дані про обставини, що мають значення для справи.

Одним із різновидів цивільних позовів є позов щодо захисту порушених прав у сфері охорони здоров'я, а саме: за фактом розголошення

лікарської таємниці. До відомостей, що становлять лікарську таємницю відносять відомості про медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторону життя. Відновлення порушеного права у вказаній сфері шляхом подання позовів до суду є важливим та актуальним питанням, що потребує розгляду. Нові правила подання позовної заяви є інструментом у відновленні такого права, а належне закріплення електронних доказів є засобом доказування у вказаному позові.

Аналіз досліджень і публікацій. Науковою основою даної статті стали праці таких українських науковців як Ю.М. Аргунова, Р.С. Белкіна, Р.С. Вершиніна, М.В. Горелова, В.Г. Гончаренка, В.Т. Маляренко, В.В. Сташиса, В.Я. Тація, Ю.С. Шемшученка, а також інших дослідників, які зробили значний внесок у дослідження електронних доказів у цивільних позовах з метою юридичного захисту прав людини у сфері лікарської таємниці. При цьому, низка

питань у зазначеній сфері потребують вивчення, уточнення та наукового аналізу.

Метою статті є дослідження електронних доказів як різновиду доказів у цивільних позовах щодо відновлення порушеного права на захист лікарської таємниці. Особлива увага приділяється розгляду закріплення електронних доказів перед подачею їх до суду та прийяття судом на стадії розгляду позовної заяви.

Виклад основного матеріалу. Реформування цивільно-процесуального законодавства запровадило внесення змін, які адаптують законодавство під сучасне інформаційне середовище. Важливими змінами є введення «електронного суду» шляхом запровадження єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, можливість здійснення судочинства через засоби електронного зв'язку із механізмами ідентифікації та безпеки; змінено вимоги щодо змісту позовної заяви; введення електронних доказів як засобів доказування.

Електронні докази є одним із різновидів доказів та мають таку ж юридичну силу, як письмові та речові докази, висновки експертів та показання свідків. Такий різновид доказів, як електронні, є зовсім новим інструментом щодо захисту прав та законних інтересів людини. Забезпечення захисту інформацію є важливим способом запобігання використанню відомостей, що допоможе уникнути порушення прав та законних інтересів особи.

Конституцією України передбачено, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дії чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб (ст. 55) [1]. Відповідно до положень Цивільно-процесуального кодексу України (далі – ЦПК) передбачена можливість реалізації права на судовий захист заінтересованими особами. Кожна особа має право в порядку, встановленому законом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів [2, с. 5].

Відповідно до ЦПК електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають зна-

чення для справи, зокрема, електронні документи (в тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема, на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в тому числі в мережі Інтернет). Електронні докази подаються в оригіналі та в електронній копії, засвідченій електронним цифровим підписом, прирівняним до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис» (ст. 100) [2, с. 55].

Процедурний механізм подачі електронного доказу полягає у можливості подання електронних доказів у паперових копіях, посвідчених в порядку закону. При цьому, паперова копія електронного доказу не вважається письмовим доказом. Учасник справи, який подає копію електронного доказу, повинен зазначити про наявність у нього або іншої особи оригіналу електронного доказу.

Суд має право (за клопотанням учасника справи або за власною ініціативою) витребувати оригінал електронного доказу, у разі якщо подана його копія. У випадку неможливості надати оригінал електронного доказу, суд ставить під сумнів відповідність копії наданого електронного доказу, такий доказ не береться до уваги.

Не тільки у ЦПК міститься роз'яснення щодо поняття «електронні докази», Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» надано поняття «електронного документу», яким вважається документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа [3].

Електронними доказами можна вважати листування, отримане через соціальні мережі Instagram, Facebook тощо; через чати Telegram, WhatsApp, Messenger тощо; листування електронною поштою; роздруківки інтернет-сторінок; публікації в соціальних мережах тощо.

У Цивільному кодексі України (далі – ЦК) знаходиться норма щодо захисту таємниці про стан здоров'я особи. Фізична особа має право на таємницю про стан здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при її медичному обстеженні. Забороняється вимагати та подавати за місцем роботи або навчання інформацію про діагноз та методи лікування фізичної особи. Фізична особа має утриматись від поширення інформації, яка стала їй відома у зв'язку із виконанням службових обов'язків або з інших джерел [4, с. 103].

Лікарська таємниця – це відомості, які не підлягають розголошенню про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторони життя громадянина [5, с. 30].

До суб'єктів лікарської таємниці можна віднести: 1) медичні працівники (особи, які мають медичну освіту та виконують свої професійні обов'язки): лікарі різних кваліфікаційних категорій; фармацевтичні працівники; лаборанти; психологи; медсестри різних категорій; фельдшери тощо; 2) працівники медичних установ, які виконують свої службові обов'язки: водії швидкої допомоги; охоронці медичних установ; працівники медичних архівів; адміністрація медичних установ; працівники відділів й управлінь охорони здоров'я; 3) інші особи, а саме ті, які лікуються або проходять обстеження в даній медичній установі, осіб, які супроводжують їх, та інших осіб, які внаслідок лікарської необережності або з інших причин отримали відповідну інформацію [5, с. 43].

Законом України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» передбачено, що пацієнт має право на таємницю про стан свого здоров'я, факт звернення за медичною допомогою, діагноз, а також про відомості, одержані при його медичному обстеженні (ст. 39-1). Цим же Законом встановлено, що медичні працівники та інші особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторони життя громадянина, не мають права розголошувати ці відомості, крім передбачених законодавчими актами випадків (ст. 40) [6]. Стаття 46 Закону України «Про інформацію» передбачає, що

не підлягають розголошенню відомості, які стосуються лікарської таємниці [7].

Для електронних доказів можна виділити такі ознаки: 1) існування в нематеріальному вигляді; 2) необхідність використання певних технічних засобів для відтворення; 3) можливість перенесення чи копіювання на різні пристрої без втрати характеристик; 4) оригінал електронного доказу може існувати в багатьох місцях одночасно [8].

Перед судом постає важливе завдання щодо дослідження та оцінки такого різновиду доказів, як електронні. Необхідність правильно дослідити електронний доказ та відрізнити справжній від підробки може тільки спеціаліст, який володіє необхідними знаннями у цій галузі. Окрім цього, виникає питання, яким чином визначити оригінал документа та відповідно його копії. Законодавчо вказані питання не врегульовані, а їх вирішення потребує не тільки практичного застосування, але й роз'яснення спеціалістів. На суд покладається обов'язок безпосереднього дослідження доказів, у тому числі електронних. Без проведення дослідження судом вказаного доказу, його не може бути покладеного в основу рішення.

Останні зміни цивільно-процесуального законодавства торкнулися змісту та порядку подачі позовної заяви. На теперішній час важливо ретельно підготувати позовну заяву та додати до неї усі необхідні матеріали (докази, якими вона обґрунтовується). Законодавством не тільки розширено вимоги до позовної заяви, але й введені нові правила. Обов'язково у позовній заяві мають міститись усі необхідні реквізити: суду, позивача, відповідача. Важливим аспектом є ціна позовної заяви (у разі якщо предмет спору підлягає матеріальній оцінці), та зазначається зміст позовних вимог, які не суперечать закону.

Окрему увагу заслуговує належне обґрунтування позовних вимог, у тому числі доказами, які подаються разом із позовною заявою. Оскільки усі докази, які перебувають у віданні позивача, мають бути подані до суду, в тому числі дані щодо досудового врегулювання спору та дані щодо заходів забезпечення позову чи доказів.

У випадку неможливості подання доказів, у тому числі електронних, позивач повинен повідомити про це суд, зазначаючи що це за доказ та об'єктивні причини його неподання в строк. Позивач розраховує та подає суму судових витрат у вказаному позові. Одним із нововведень виступає повідомлення позивача щодо подання ним лише однієї позовної заяви за даним фактом та з вказаних питань. Наразі позовна заява та докази до неї повинні готуватися більш ретельно, ніж раніше. Саме тому важливо, щоб електронні докази були вірно закріплені та подані до суду.

Цивільний позов щодо відновлення прав у сфері лікарської таємниці може полягати у відшкодуванні моральної шкоди особі, медичні відомості про яку були поширені. Електронні докази у такому позові можуть стосуватися розповсюдження даних через соціальні мережі, у смс-листуванні та через інші канали розповсюдження у мережі Інтернет. Такий різновид доказів повинен бути закріплений належним чином та досліджений судом.

Практики національного законодавства щодо використання електронних доказів у справах не багато, оскільки нововведення діють з березня 2018 року. Доцільно розглянути питання електронних документів у різних країнах. У Фінляндії засобами доказування визнаються акти, що сприяють певним діям, розуміючи під такими актами як електронні, так і традиційні, однак окремого визначення не дається; у Франції Цивільним кодексом закріплюється, що письмовими доказами є послідовність літер, символів, фігур або інших знаків, наділених певних сенсом, незалежно від форми їх закріплення та передання; в Іспанії дозволяється використання будь-яких видів доказів, у тому числі механічних засобів відтворення слів, зображень та звуків; у цивільно-процесуальне законодавство Угорщини до переліку приватних документів із повною доказовою силою були додані електронні документи, підписані за допомогою кваліфікованого електронного підпису; англійським законодавством у 1968 році визнано допустимим використання при захисті законних інтересів осіб у якості доказу відомості, що містяться в документах, які видані комп'ютером; циві-

льно-процесуальне законодавство Казахстану розглядає електронні докази як підвид письмових доказів [9].

Цікавим є дослідження міжнародного законодавства, а саме – рішень Європейського Суду з прав людини щодо використання електронних доказів у справах. Серед таких рішень варто відзначити «P. and S. v. Poland» (від 30.10.2012), «Eon v. France» (від 14.03.2013), «Shuman v. Poland» (від 03.06.2014), в яких електронні докази були прийняті до уваги та являлись доказами.

Висновки. Можемо зробити висновок, що електронні докази у цивільному процесі мають таку ж юридичну силу, як письмові та речові докази, висновки експертів та показання свідків. Електронні докази повинні містити інформацію з електронних ресурсів та закріплюватись належним чином. Важливо, щоб електронні докази зберігали усі юридичні властивості, які висувуються до доказів (належність, допустимість, достовірність, достатність). Електронними доказами є докази, що становлять інформацію в електронній (цифровій) формі, містять дані про обставини, які мають важливе значення для справи. Вказаний різновид доказів є зовсім новим, а механізм його прийняття судом у разі подання позовної заяви є ще не відпрацьованим.

Захист прав та свобод у сфері охорони здоров'я є важливим аспектом у житті кожної людини, оскільки не допускає втручання в особисте та сімейне життя. Лікарська таємниця належить до різновиду інформації, яка підлягає особливому захисту, тому регулюється актами національного та міжнародного законодавства. Кожен громадянин для захисту свого права має можливість звернутись із позовом до суду, у разі якщо суб'єкти, які володіли лікарською таємницею, розповсюдили інформацію та це відповідно спричинило негативні наслідки для позивача. Позовна заява повинна відповідати вимогам ЦПК та подана з урахуванням останніх змін. Особливістю подання позовної заяви є необхідність подавати разом із нею усі зібрані докази, в тому числі електронні.

Література

1. Конституція України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 30 вересня 2016 р.: (офіц. текст). Київ: Паливода А.В., 2016. 76 с.
2. Цивільний процесуальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 2 січня 2019 р.: (офіц. текст). Київ: Паливода А.В., 2019. 287 с.
3. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 36. Ст. 275.
4. Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 4 березня 2016 р.: (офіц. текст). Київ: Паливода А.В., 2016. 408 с.
5. Удалова Л.Д., Кузьмічова-Кисленко Є.В. Лікарська таємниця в кримінальному процесі України: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 134 с.
6. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 4. Ст. 19.
7. Про інформацію: Закон України від 2 жовтня 1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.
8. Офіційний веб-сайт Закон і бізнес: Електронні докази: регулювання, яке буде складно застосувати на практиці. URL: https://zib.com.ua/ua/131203elektronni_dokazi_regulyuvannya_yake_bude_skladno_zastosuvat.htm
9. Офіційний веб-сайт Дзеркало суддів: Електронні докази за кордоном: практика застосування. URL: <https://suddya.com.ua/news/elektronni-dokazi-za-kordonom-praktika-zastosuvanna>

References

1. Konstytucija Ukrainy: chynne zakonodavstvo zi zminamy ta dopov. stanom na 30 veresnja 2016 r.: (ofic. tekst). Kyi'v: Palyvoda A.V., 2016. 76 s.
2. Cyvil'nyj procesual'nyj kodeks Ukrainy: chynne zakonodavstvo zi zminamy ta dopov. stanom na 2 sichnja 2019 r.: (ofic. tekst). Kyi'v: Palyvoda A.V., 2019. 287 s.
3. Pro elektronni dokumenty ta elektronnyj dokumentoobig: Zakon Ukrainy vid 22 travnja 2003 r. *Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy*. 2003. № 36. St. 275.
4. Cyvil'nyj kodeks Ukrainy: chynne zakonodavstvo zi zminamy ta dopov. stanom na 4 bereznja 2016 r.: (ofic. tekst). Kyi'v: Palyvoda A.V., 2016. 408 s.
5. Udalova L.D., Kuz'michova-Kyslenko Je.V. Likars'ka tajemnycja v kryminal'nomu procesi Ukrainy: monografija. Kyi'v: Centr uchbovoi' literatury, 2016. 134 s.
6. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro ohoronu zdorov'ja: Zakon Ukrainy vid 19 lystopada 1992 r. *Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy*. 1993. № 4. St. 19.
7. Pro informaciju: Zakon Ukrainy vid 2 zhovtnja 1992 r. *Vidomosti Verhovnoi' Rady Ukrainy*. 1992. № 48. St. 650.
8. Oficijnyj veb-sajt Zakon i biznes: Elektronni dokazy: reguljuvannja, jake bude skladno zastosuvaty na praktyci. URL: https://zib.com.ua/ua/131203elektronni_dokazi_regulyuvannya_yake_bude_skladno_zastosuvat.html
9. Oficijnyj veb-sajt Dzerkalo suddiv: Elektronni dokazy za kordonom: praktyka zastosuvannja. URL: <https://suddya.com.ua/news/elektronni-dokazi-za-kordonom-praktika-zastosuvanna>

USE OF ELECTRONIC EVIDENCE IN THE PROTECTION OF THE MEDICINE

Academy of Labour, Social Relations and Tourism
Kiltseva doroha str., 3-A, 03187, Kyiv, Ukraine
E-mail: info@socosvita.kiev.ua

Purpose: in the scientific article the possibility of a legal right of a person to protect his interests by means of a civil claim in court in order to protect medical secret is investigated. Particular attention is paid to the use of electronic evidence in claims for the protection of medical secrets and discloses the role of the use of electronic evidence as a means of proving the subject of a dispute regarding the restoration of violated law in the field of medical secrecy. **Methods of research:** in the scientific article used general scientific and special methods of research. **Results:** the concept of «electronic evidence» as a novelty of civil procedural legislation was considered and their use in civil claims for the restoration of the violated right to medical secret was determined. **Discussion:** finding ways to improve the mechanism for using electronic evidence in lawsuits to protect medical secrets.

Changes to the civil procedure law followed by short stories regarding the application to the court and the provision of electronic evidence for its confirmation. Appeal to a court in order to protect human rights and freedoms is a public instrument, the observance of which is guaranteed by the norms of national legislation. Such an appeal is a means of protection, and therefore requires proper legal regulation by the state. Due to the constant changes in the information environment, the improvement of information technology raises the question of consolidating the evidence obtained in the information space. It is such a kind of evidence that electronic evidence is an electronic (digital) form of information, and it contains facts relevant to the case. One of the types of civil actions is a lawsuit to protect violated rights in the health sector: on the fact of disclosure of medical secrets. Medical secret information includes information about a medical examination, an overview and its results, an intimate and family aspect of life.

The court faces an important task in researching and evaluating such varieties of evidence as electronic ones. The need to properly investigate electronic evidence and distinguish true from forgery can only a specialist who possesses the necessary knowledge in this field. In addition, the question arises as to how to determine the original document and, accordingly, a copy of it.

In case of impossibility to submit evidence, including electronic, the plaintiff must inform the court about this, indicating that this is evidence and the objective reasons for not submitting it in due time. One of the innovations is the statement of the plaintiff regarding the submission of only one statement of claim on this fact and on the specified issues. At present, the lawsuit and evidence must be prepared more thoroughly than before. Electronic evidence can be considered correspondence received through social networks Instagram, Facebook, etc.; via Telegram, WhatsApp, Messenger, etc.; correspondence by e-mail; printouts of Internet pages; publications in social networks, etc.

Keywords: proofs; electronic evidence; civil lawsuit; medical secret; court.